

нова парадигма сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-75>.

6. Цілі сталого розвитку. UNDP Ukraine. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення: 23.04.2026).

УДК 330.3:339

Алексєнко А. С., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна

ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНІСТЬ У ПАРАДИГМІ СМАРТ-ПРОМИСЛОВОСТІ

Людиноцентричність у парадигмі смарт-промисловості репрезентує фундаментальний зсув від техноцентричних до антропоорієнтованих моделей індустріального розвитку, в яких людина виступає не лише фактором виробництва, а центральним носієм інтелектуального капіталу, когнітивних компетенцій і джерелом інноваційної вартості. У межах сучасної концепції Industry 5.0 акцент переноситься на синергію людини і технологій, де цифрові системи підсилюють людські здібності, а не заміщують їх [1; 2; 9-11].

Інтелектуалізація виробничих процесів у смарт-промисловості трансформує архітектуру прийняття рішень, інтегруючи алгоритмічні моделі обробки даних із когнітивними механізмами людини. Така гібридизація формує новий тип економічної раціональності, в якій ефективність визначається рівнем розвитку людського потенціалу, його здатністю до адаптації, навчання та генерації інновацій [1; 3].

Війна спричинила глибоку деформацію демографічної та трудових ресурсної структури України, що безпосередньо впливає на потенціал інтелектуалізації економіки. За сучасними оцінками:

понад 6–7 млн осіб перебувають за межами країни;

близько 4–5 млн осіб є внутрішньо переміщеними;

загальні демографічні втрати оцінюються на рівні 20–30% довоєнного населення;

відбувається різке зниження народжуваності та прискорене старіння населення [4; 5].

Таким чином, втрати людського капіталу мають не лише кількісний, а й якісний характер, оскільки значна частина мігрантів – це економічно активне та освічене населення, що створює ризики довгострокової деградації інтелектуального потенціалу [5].

Сучасні дослідження підкреслюють, що успіх Південної Кореї базувався на стратегічній інтелектуалізації економіки через масштабні інвестиції в освіту, індустріальну політику та розвиток людського капіталу. Відновлення відбувалося через формування “економіки навчання” та технологічної модернізації [6].

Ізраїль реалізував модель інноваційного прориву через інтеграцію діаспори, розвиток високотехнологічного сектору та активну державну підтримку стартап-екосистеми. Особливу роль відіграли соціальні механізми інтеграції та мобілізації людського капіталу [7].

Постконфліктний розвиток країн Балкан характеризується нерівномірністю, значним відтоком людського капіталу та інституційними обмеженнями. Це призвело до часткової реалізації інноваційного потенціалу та уповільнення економічного зростання [8].

Сценарні імперативи для України

1. Інтелектуально-проривний сценарій. Передбачає інтенсивне інвестування у людський капітал, розвиток освіти, науки та високотехнологічних секторів, а також активну політику повернення мігрантів. Формується модель економіки знань із високим рівнем інноваційності [1; 6].

2. Соціально-інтеграційний сценарій. Орієнтований на відновлення соціальної цілісності через реінтеграцію ВПО, ветеранів і мігрантів, розвиток інклюзивного ринку праці та підвищення якості людського капіталу [3; 5].

3. Ризиково-інерційний сценарій. Характеризується збереженням демографічних втрат, відтоком інтелектуального ресурсу та недостатнім рівнем інвестицій у знання, що обмежує можливості інноваційного розвитку [4; 8].

Людиноцентричність у парадигмі смарт-промисловості виступає ключовим фактором трансформації економіки у напрямі знаннево-інтенсивного розвитку. Україна, попри значні втрати людського капіталу, зберігає потенціал для формування нової моделі інноваційного зростання, що базується на поєднанні технологій і людського інтелекту. Реалізація цього потенціалу потребує системної політики розвитку людського капіталу, інтеграції соціальних і економічних механізмів та використання кращих міжнародних практик.

Література

1. OECD. Science, Technology and Innovation Outlook 2023: Enabling

Transitions in Times of Disruption. Paris : OECD Publishing, 2023.

2. European Commission. Industry 5.0: A Transformative Vision for Europe. Brussels, 2022.

3. World Bank. World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies. Washington, DC, 2023.

4. United Nations. World Population Prospects 2024. New York, 2024.

5. World Bank. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment 2024. Washington, DC, 2024.

6. World Bank. The Korean Economy: Transition and Transformation. Washington, DC, 2022.

7. OECD. Start-up and Scale-up Policies in Israel 2023. Paris : OECD Publishing, 2023.

8. OECD. Western Balkans Competitiveness Outlook 2024. Paris : OECD Publishing, 2024.

9. Гнатенко І. А., Рубежанська В. О. Особливості інноваційного циклу перетворення наукових знань у нові продукти та технології. Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment : матеріали II International Scientific Conference, Le Mans, May 24, 2019. Le Mans, 2019. С. 89–91.

10. Гнатенко І. А., Орлова-Курилова О. В., Рубежанська В. О. Значення інновацій у сучасному підприємстві. Методичні підходи до формування стратегічного бачення соціально-економічного розвитку регіонів : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 22 червня 2019 р. Дніпро, 2019. С. 23–25.

11. Гнатенко І. А., Орлова-Курилова О. В., Рубежанська В. О. Ефективність інфраструктури ринку праці як фактор розвитку інноваційного підприємництва. Економіка, фінанси, облік, менеджмент і право: актуальні питання і перспективи розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 22 червня 2019 р. Полтава, 2019. С. 21–23.